

Les *obstétricas* a Buenos Aires: reflexions sobre l'exercici del comaratge professional a l'Argentina

"Para eso estamos acá: para sostener a estas mujeres", va dir enfront d'un auditori replet de gent una *obstétrica* (com es coneixen les llevadores professionals a l'Argentina) durant el I Congreso Nacional de Obstétricas, organitzat a la província de Buenos Aires, el 2013. En aquell moment, havien passat pocs mesos des que havia definit el meu tema d'investigació, el principal interrogant del qual girava, i encara gira, al voltant de la pregunta: qui són, on són i què fan les *obstétricas* de la província de Buenos Aires?

L'antropòleg Eduardo Menéndez diu que les respostes construïdes entorn dels processos d'atenció

de la salut i la malaltia es produeixen sociohistòricament a través d'estratègies i accions tècniques i simbòliques. Generar respostes per a l'abordatge d'esdeveniments vitals, com el naixement, implica la creació i legitimació d'accions que porten a terme determinats actors reconeguts per cada societat. El naixement humà és un procés travessat per dimensions fisiològiques, socioculturals i psicològiques. A causa de les nostres característiques anatòmiques i estructurals, junt amb la nostra condició d'animals socials, en totes les cultures s'han construït dispositius d'assistència i acompanyament a les persones durant els esdeveniments del cicle vi-

Direcció publicació:

Beatriz San Román,
Irene Salvo, Silvina Monteros
i Maria Romeu

Continguts d'aquest número:

Victoria Salsa-Cortizo

Imatges:

Hernan Jourdan

Coordinació:

Victòria Badia

Traducció:

Victòria Badia

Notícies i Agenda:

Chandra K. Clemente
i Eva Vázquez

Maquetació:

Beybe

Difusió:

Maria Galizia

Subscripció i contacte:

gr.afin@uab.cat

ISSN: 2013-2956

AFIN
Grup de Recerca

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

tal lligats a la reproducció. La construcció d'una figura amb habilitats per acompanyar aquests processos ha estat històricament lligada a la de la *comadrona*, com a acompanyant imprescindible durant els moments que envolten el part. Tanmateix, a partir del segle XX, l'atenció de la salut reproductiva va estar fortament travessada pel "procés de medicalització" que va tendir cap a la construcció de la professió mèdica com la disciplina socialment i legalment legitimada per intervenir en els naixements. En aquesta línia, els processos reproductius van ser configurats com a esdeveniments mèdics a les societats industrialitzades d'Occident i sotmesos a noves regulacions, controls i relacions entre sabers i disciplines. La medicina i la institució hospitalària es van consolidar enfront del comaratge i el domicili de les famílies, relegant les llevadores a l'assistència dels metges a les sales de part.

Partint de l'anterior, vaig començar a preguntar-me sobre els sentits i les pràctiques que s'havien anat construint per l'exercici de l'obstetrícia professional. Una resposta ràpida podria considerar que la consolidació de l'obstetrícia

com a especialitat mèdica va implicar que l'exercici del comaratge es reduís al mínim, participant solament en activitats de col·laboració amb la medicina. No obstant això, em vaig permetre sospitar d'aquesta afirmació. I aquesta sospita va ser el punt de partida des del qual vaig plantejar el meu treball d'investigació. Actualment estic desenvolupant la recerca "Estudio antropológico del rol de la obstétrica en el sistema de salud bonaerense: *ciencia y paciencia* como modelo de atención", en el marc dels meus estudis doctorals a la Facultad de Ciencias Médicas de la Universidad Nacional de La Plata (Argentina).

En aquesta publicació, em proposo compartir algunes reflexions que donen compte dels sentits i les pràctiques entorn de l'exercici professional de les llevadores a la província de Buenos Aires, Argentina. En primer lloc, caracteritzaré breument les principals iniciatives internacionals vinculades a la construcció del rol de les madrones en la història recent. Després, presentaré pràctiques i sentits construïts en relació amb l'exercici professional del comaratge des d'una perspectiva local. La segona part serà abor-

dada des d'un enfoc etnogràfic, a partir de l'anàlisi del meu material de camp, produït entre els anys 2012 i 2019, durant jornades de discussió professional de llevadores, espais d'atenció i entrevistes en profunditat fetes a madrones i funcionaris públics vinculats a la salut maternoinfantil a Buenos Aires.

La construcció de les llevadores en l'agenda internacional com a "agents de canvi"

El procés de medicalització de la reproducció es va desplegar en un escenari de relacions entre sentits, interessos, propostes i disputes entre actors socials com Estats, professions, organitzacions socials

i organismes de cooperació internacional. La definició i atenció dels processos vinculats a la salut sexual i reproductiva són un producte d'aquestes relacions que es tradueixen en regulacions, polítiques públiques, tipus d'atenció i llaços entre diferents sabers i disciplines.

Malgrat que els rols en l'atenció, que s'havien consolidat en el transcurs del segle XX, van estar molt marcats pel protagonisme de la professió mèdica, en els últims 40 anys, les pràctiques i intervencions mèdiques vigents en l'atenció obstètrica van començar a ser qüestionades pel fet de ser considerades -en algunes situacions- desmesurades, innecessàriament intervencionistes o poc contemplatives dels desigs i els drets de les persones usuàries dels serveis de salut. Pràctiques com l'acabament d'un naixement en cesària sense raons mèdiques que ho justifiquin, la realització d'episiotomies "de rutina" o la inducció farmacològica del treball de part sense un quadre clínic que ho justifiqui, van començar a estar sota sospita.

A partir de la dècada dels vuitanta, alguns organismes internacionals començaren a impulsar definicions de salut

i de drets sexuals i reproductius, juntament amb metes i programes orientats a garantir-ne l'accessibilitat. El 1985, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va establir les seves recomanacions sobre el naixement a través de la Declaració de Fortaleza i es va reconèixer el comaratge professional com l'ocupació "més idònia" per a l'atenció dels processos de salut sexual i reproductiva "de baix risc" de les dones (és a dir, aquells esdeveniments definits com a "no patològics", "fisiològics" o "normals"). El 1990 es va començar a gestar la iniciativa mundial sobre maternitat segura i centrada en la família. I, el 1994, es va proposar, com a meta per a l'any 2015, l'accés universal als serveis de salut reproductiva. En aquest marc, la figura de la llevadora es va començar a construir com la d'un "agent clau" en l'aliança entre les dones i els seus desigs i drets. Així mateix, es van presentar noves estratègies i recomanacions per part d'organismes com l'OMS, el Fondo de Población de Naciones Unidas i l'Organización Panamericana de la Salud per a l'enfortiment del comaratge, amb l'objectiu d'interpel·lar els governs perquè en recolzin la regulació, la

formació i l'exercici autònom i, d'aquesta manera, millorar "la qualitat de l'atenció", tant en espais sanitaris com comunitaris.

Paral·lelament, començaren a desplegar-se diverses accions per part d'activistes i agrupacions de dones, que van impulsar espais de discussió i disputa entorn de les polítiques de gènere, de reproducció i de drets sexuals: les qüestions lligades al fet reproductiu esdevingueren elements centrals i els models d'atenció hegemònics es van posar en debat. Valors com ara el respecte, l'acompanyament, l'afectivitat i la cura, esdevingueren protagonistes de discursos crítics al model d'atenció "excessivament medicalitzat".

El 2005, com a resultat d'aquests processos, es va sancionar a l'Argentina la "Ley de protección del embarazo y el recién nacido", coneguda com a "Ley de parto humanizado", que fa referència a una sèrie de drets entre els quals trobem: el fet de rebre informació sobre les intervencions mèdiques que es duren a terme, el tracte respectuós i la facilitació de la participació de les dones com a protagonistes dels seus parts. El 2009, dins de la "Ley de protección integral a las mujeres", es va definir la *violència obstètrica*

com una de les modalitats de violència de gènere entesa com "aquella que ejerce el personal de salud sobre el cuerpo y los procesos reproductivos de las mujeres, expresada en un trato deshumanizado, un abuso de medicalización y patologización de los procesos naturales".

El comaratge professional a la província de Buenos Aires

A Buenos Aires, les llevadores reben formació universitària des de principis del segle XX. El seu exercici professional va ser regulat l'any 1936, com a part d'una de les "ramas del arte de curar" i es va establir l'abast de l'ocupació a "la atención de las mujeres en estado de embarazo, parto y puerperio normales", havent de treballar juntament amb un professional de la medicina en cas de "risc" o patologia. En l'àmbit del territori provincial, des de 1995, aquesta professió compte amb una norma per al seu exercici específic i un col·legi professional propi, i la carrera ha passat de ser una carrera tècnica a una llicenciatura. La dècada dels noranta també va implicar l'arribada de les *obstétricas* a l'àmbit de l'atenció primària de la salut, possibilitant la reconquesta del seu rol històric de

comadronas, de "ser allà", al costat de les dones, compartint espais quotidians amb les famílies. Això no obstant, es va tractar d'un retorn qualificat: *obstétricas* formades a la universitat amb un títol de llicenciatura i amb capacitat per donar respostes tècniques adequades a les tecnologies i coneixements científicament validats.

gades, aquestes es barrejaven en el discurs amb al·lusions al “cost” que té la realització del treball. Si allò que es fa amb plaer “no costa”, com és possible disputar una identitat que permeti el seu reconeixement com a treballadores assalariades i amb drets laborals reconeguts?

La següent pregunta que els feia estava relacionada amb el recorregut professional que les *obstétricas* havien transïtat. Aquesta pregunta buscava obrir la possibilitat d’anar més enllà de les referències al plaer en l’exercici de la professió, per tal de mencionar algunes tensions i dificultats. Aquestes últimes es van relacionar amb l’accés al treball, la seva estabilitat i les condicions de contractació. Es va mencionar la falta de reconeixement laboral que diuen que mereixen per part dels qui gestionen les polítiques públiques:

A mí me ha pasado también de decir: “Uy, sí, la señora viene hasta acá, embarazada... con una panza así [fa un gest que simula el ventre d’un embaràs a terme]... no la puedo dejar ir”. Nos pasa eso, nos ponemos mucho en el lugar del otro... pero yo soy consciente de eso, de que hay que cortar

muchas veces. [...] Trabajé hasta dos días antes de parir y ni siquiera me reconocieron mi licencia por maternidad... nada... pero después llega un momento en donde vos decís: “No, no, no. Esto no está bueno”. [...] A veces los usuarios te ven con una chaqueta y se piensan que sos millonario y a veces ganamos muchísimo menos que el que viene a atenderse... pero bueno... lo sostiene mucho eso que vos decís de la pasión que se tiene por la profesión. Porque si no te quedás en tu casa [rialles]. Es eso, es mucho eso. (Entrevista a una llevadora, octubre de 2018).

A mesura que vaig anar realitzant l’anàlisi del meu treball de camp, vaig trobar un argument lligat a la idea de com es va construint la “vocació” i també la “formació” de les professionals. Usualment, la manera d’aconseguir un espai de treball, després d’acabar la carrera, responia a cerques personals. La majoria de les entrevistades van arribar als serveis de salut pública realitzant tasques no remunerades i tenint condicions d’ocupació precàries o, fins i tot, insistint en la seva inserció i permanència:

Si bien estuve en distintos hospitales haciendo guardias, yo creía que mi perfil era más comunitario. [...] Entonces yo dije: "Yo voy a seguir por este camino", y no me equivoqué. [...] Aprendí muchísimo porque en el transcurso de los años de carrera me ha tocado coordinar un programa de Chagas [malaltia endèmica de l'Argentina], me ha tocado ser Jefe en el Centro de Salud. [...] Es lo que más me gusta hacer. No solo la asistencia en el consultorio sino hacer los talleres, ir al terreno [...], estar bien en la comunidad. Hay que salir al barrio, no

esperar a que llegue. (Entrevista a una llevadora, octubre de 2018).

El sentit de perseverança i insistència com a part constitutiva de l'ocupació obstètrica va ser reconegut no solament com quelcom beneficiós per a elles mateixes, sinó que va ser emfatitzat com una estratègia per sostenir el compromís amb les famílies i les comunitats amb les quals treballen. D'aquesta manera, la insistència a romandre en els llocs de treball elegits no emergeix solament com una estratègia per aconseguir una feina, sinó també com a estratègia per garantir un major accés als serveis per part de la població usuària, fins i tot, en circumstàncies en què no perceben remuneració monetària o no tenen condicions laborals adequades:

Vos vas a cualquier capacitación y en cada capacitación te están pidiendo más "porque ustedes [les llevadores] son las que llegan a la mujer, ustedes son las que llegan a la familia, ustedes logran esta confianza, ustedes, ustedes, ustedes...", pero el reconocimiento a nivel laboral o equitativo de lo que nosotros hacemos, no está de ninguna manera. (Entrevista a una llevadora, març de 2018).

Malgrat que als discursos s'assenyalava la rellevància de la formació universitària i continuada durant el desenvolupament de la professió, el valor immaterial de les habilitats innates que s'ofereixen vocacionalment a les dones i les seves famílies semblava justificar l'escàs reconeixement salarial que afirmen tenir:

Para mí ser obstétrica es todo. Creo que nací para esto. Es como yo digo siempre: es como un hobby que encima a veces me pagan. Es como parte de la vida, de mi elección y no, no me arrepiento. Si naciera de nuevo volvería a ser obstétrica. (Entrevista a una llevadora, setembre de 2018).

Ara bé, si la llevadora realitza la seva tasca per la necessitat i el compromís personal de compartir els seus sabers i habilitats amb la comunitat, resulta complex validar aquesta tasca a través de la percepció d'un salari digne. És que és usual que l'esforç i l'abnegació instintiva de les cures exercides per dones siguin reconegudes amb diners? "Hoy por hoy no tenemos ninguna estabilidad laboral. [...] Entonces es una inestabilidad, una angustia y una inseguridad que realmente no se los transmitimos ni tratamos de pasárselos a

los pacientes [por]que ellos no tienen la culpa". (Entrevista a una llevadora, març de 2018).

L'entrega desinteressada a la tasca que suposa reconèixer com a prioritàries les necessitats "dels altres", ¿podria ser considerada una extrapolació a l'esfera pública d'aquelles tasques que suposen "vocació de cura", que realitzen les dones "naturalment" cap a les seves pròpies famílies en l'àmbit domèstic? Tot i que la falta de retribució salarial de les professionals és usual, elles reconeixen una altra mena de contraprestacions rebudes, no monetàries. Algunes no percebien honoraris, altres no tenien un salari digne, però "a canvi" la seva labor cobrava sentit a través d'una altra mena de gratificacions: capacitat professional, reconeixement de les seves tasques per part de la comunitat o, fins i tot, satisfacció per sentir que estaven contribuint a la millora de la qualitat de vida de les dones i de les seves famílies:

Realmente uno ama lo que está haciendo porque te das cuenta de que podés influir: la mujer maneja la casa, en todo sentido. Si la mujer no está bien, el resto no está bien. Entonces si

uno puede llegar a tener esa relación y lograr que la mujer se cuide, que se dé cuenta de ciertas cosas y que sienta que tiene un espacio para expresarse y que de acá no va a salir, hace que tal vez se empiece a mejorar en otros aspectos. Cada mujer: es. Por eso pienso que forma parte del respeto lo que cada mujer desea. Por eso está bueno el tener esa relación de poder charlar. (Entrevista a una llevadora, març de 2018).

Les converses compartides i les observacions en els espais on les *obstétricas* despleguen les seves tasques professionals em van portar a considerar que el seu rol es construeix fortament atent al curs i circumstàncies de vida que van transitant les persones. L'exercici de l'escolta, en tant que tasca inclosa dins la labor obstètrica, permet un apropament emocional i afectiu més estret entre llevadora i usuària. Això suposa més possibilitats de construir relacions de confiança i el consegüent assoliment de millors diagnòstics en incloure altres dimensions de la salut. En aquest sentit, durant les observacions realitzades en espais d'atenció, els actes tècnics associats a pràctiques com me-

surar, tocar i escoltar panxes de dones embarassades o indicar estudis complementaris, estan tamisats amb converses vinculades a una multiplicitat de situacions, vincles i emocions que formen part de la vida sexual i reproductiva de les dones. Per exemple, un resultat positiu de sífilis podia iniciar un diàleg entorn de la cura durant les relacions fora de la parella principal, una consulta de les dificultats per sostenir la lactància comportava discussions respecte als rols de gènere en la criança, i acudir a una consulta puerperal juntament amb els fills o filles permetia a l'*obstétrica* el reconeixement de situacions de maltractament que implicaven

la intervenció d'altres professionals de l'equip. El desplegament d'aquest tipus de tasques porta a considerar la llevadora com una professional que compti amb les habilitats adequades per acompanyar de manera integral els processos vinculats a la salut en un sentit ampliat:

Que solamente la partera esté dentro de la sala de parto y esté solamente en ese momento, no servía para un montón de cosas. Si vos tenés una partera en cada unidad sanitaria [centre d'atenció primària] con la posibilidad de que hable, charle y prepare, vos sabés que ese parto va a ser lo más natural posible. Va a tener la menor intervención posible, va a ser una mamá que va a escuchar, va a ser una mamá que va a estar preparada [...] Aún después, en la crianza de los hijos ellas siguen viniendo y uno sigue hablando con ellas de un montón de cosas: de cómo cuidarse, de sus relaciones con la pareja, de cómo comenzar nuevamente a incluir al varón dentro de la crianza de ese hijo... de darse cuenta de que necesita ayuda de los demás para poder criar al resto y cómo van creciendo esos hijos y

ellas como mujeres. (Entrevista a una llevadora, març de 2018).

Els significats a partir dels quals les llevadores defineixen el que és una "bona madrona" inclouen habilitats i pràctiques protocol·litzades i quantificables -com la presa de mesures, el control de valors, el càlcul de la quantitat de setmanes d'un embaràs, la indicació d'estudis clínics i la detecció de patologies-, però també una altra mena de tasques que amplien l'abast del seu rol. Entre aquestes tasques trobem des del "control" de l'embaràs, part i puerperi fins a "l'acompanyament integral" en les trajectòries de la vida sexual i reproductiva de les dones i les seves famílies. Això implica un compromís professional, tant amb les dimensions clíniques de la salut com amb aquelles vinculades als processos emocionals i afectius, així com amb les circumstàncies i condicions socials de les usuàries.

Finalment, la construcció de sentits lligada a la pròpia professió va suposar per les entrevistades un reconeixement de si mateixes que compti, tant amb sabers adequats per a l'atenció i l'acompanyament de processos sexuals i reproductius que no presenten complicacions, com amb

habilitats pel reconeixement de situacions problemàtiques i la consegüent demanda de col·laboració a altres professionals de l'equip de salut:

Si a mí me dice el médico: "Vamos a cesárea", (yo le digo:) "¡No! ¡Pará! Déjame media hora [...] podemos esperar porque los latidos están bien". O puedo decirle: "Levántate porque hay que hacer una cesárea", y el médico me dice: "Sí, ¿cómo no?" y ni la tacta... ¿por qué?, porque hay una trayectoria profesional avalada por ciencia, por humanización, por dedicación y por responsabilidad. (Entrevista a una llevadora, març de 2014).

Reflexions finals

Estudiar el rol de les llevadores en el sistema de salut de Buenos Aires em va permetre caracteritzar i analitzar les implicacions del seu quefer professional. Les *obstétricas* realitzen activitats que excedeixen l'atenció d'esdeveniments obstètrics. Si bé les seves activitats es van presentar històricament restringides a l'atenció d'esdeveniments obstètrics "de baix risc", inclouen un altre tipus de tasques professionals i disputen cons-

tantment la possibilitat d'expandir les seves competències. La madrona a Buenos Aires intervé activament en tots els nivells d'atenció dels esdeveniments lligats als processos d'embaràs, naixement i maternitat, així com en els processos de salut integral de les dones i les seves famílies.

Les iniciatives internacionals d'ampliació i enfortiment del rol de la llevadora marquen camins globals. Tanmateix, analitzar el que succeeix en escenaris locals permet donar compte de quines són les condicions que animen a la realització de certes pràctiques i a l'assoliment de determinades regulacions i reconeixements. La construcció del rol de la madrona professional a Buenos Aires sembla vincular-se a les aptituds reconegudes simbòlicament per part de la comunitat. No obstant això, aquest reconeixement no es tradueix en condicions laborals ni salaris dignes. Si partim del descobriment que moltes de les seves aptituds professionals són descrites com quelcom que sembla "sortir naturalment" i que respon a "sabers ancestrals", llavors: com es podria construir un valor adequadament remunerat pel treball quan les tasques laborals de cura són històri-

cament considerades aptituds femenines "que no es cobren"?

El rol de la llevadora a Buenos Aires està construït entorn dels sentits que suposen vincular les seves tasques amb valors i sabers "ancestrals". D'aquesta manera, es va construir el rol històric de "guardianes" de les dones i les seves famílies entorn dels processos reproductius. Un enfocament que no doni compte de la complexitat del camp d'atenció obstètrica podria portar a la conclusió que la tasca de l'*obstétrica* és solament la de "recuperar la importància de la defensa del curso natural y fisiológico". En aquest sentit, l'*obstétrica* seria la representant de les dones en una croada moral que lluita enfront de l'avenç d'un paradigma que tendeix a patologitzar la "normalitat" i descuidar les dimensions afectives i emocionals que queden fora de les intervencions biomèdiques.

En aquest marc, resulta clau reflexionar sobre els sentits lligats a l'exercici del comaratge. Malgrat l'escissió discursiva que es manifesta entre dues maneres que es presenten com a parells oposats: respecte/medicalització, l'atenció dels processos de salut sexual i reproductiva precisa de pràctiques que incloguin tant

activitats lligades a l'acompanyament com aquelles que requereixen intervenció davant els successos que impliquin riscos o complicacions en els esdeveniments obstètrics. I l'*obstétrica* té aptituds i la incumbència per atendre-les totes.

Finalment, cal mencionar que per tal d'exercir com a llevadora professional és necessari formar-se a la Universitat, abonar una matrícula professional i desenvolupar tasques en vista d'un marc jurídic que respon a un ordenament específic per cada una de les professions implicades en l'atenció sanitària. En aquest sentit, les llevadores a Buenos Aires es troben en una cruïlla travessada pels significats associats amb les seves "qualitats innates com a *comadronas*" i per la necessitat de constituir-se com una part de la plantilla de treballadors estables dels equips d'atenció sanitària de la regió. Això involucra, per part de les llevadores de Buenos Aires, el desenvolupament i desplegament de diverses estratègies per disputar la millora de les seves condicions laborals i pel reconeixement professional dels qui planifiquen i executen les polítiques sanitàries provincials.

SOBRE L'AUTORA DEL TEXT

Victoria Salsa-Cortizo

És antropòloga social per la Universidad de Buenos Aires. S'ha especialitzat en temes vinculats a la sexualitat, la reproducció i la seva atenció. Va treballar durant cinc anys a l'equip de formació docent del Programa Nacional de Educación Sexual Integral del Ministerio de Educación de la Nación. Des de l'any 2014 imparteix classes a la carrera de Medicina i a la Llicenciatura en Nutrició a la Universidad Nacional de La Plata (UNLP). Així mateix, forma part de l'equip del Laboratorio de Investigaciones en Etnografía Aplicada de la Facultad de Ciencias Naturales y Museo de la UNLP. Actualment està escrivint la seva tesi doctoral en Ciències Mèdiques, finançada a través d'una beca atorgada pel Consejo Nacional de Investigaciones Científicas y Técnicas de l'Argentina.

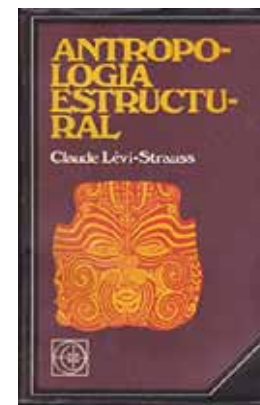
SOBRE L'AUTOR DE LES IMATGES

Hernan Jourdan

L'artista viu i treballa creant oportunitats de trobada: espectacles musicals, instal·lacions de cocreació, conferències d'idees i intervencions virtuals. Exbecari del Ministeri d'Educació del Japó, ha estat subvencionat per RISCA, MassMoCa i comissionat pel Museu de RISD per desenvolupar els projectes Thank You For Listening (un podcast bilingüe i queer), North By South (cròniques d'un viatge interminable per Amèrica) i Un Vacío Lleno De Gente (workshop immersiu, lliure i gratuït). Ha produït esdeveniments i filmacions amb NHK Japó, Alliance of Artists Communities i el Departament d'Art, Cultura i Turisme de Providence, entre altres. Actualment resideix a Uruguai.

www.hernanjourdan.com

PER LLEGIR

Levi-Strauss, C. (1995)
La eficacia simbólica
A *Antropología estructural*
(pp. 211-228)
Buenos Aires: Paidós.

En aquest capítol, l'autor recorre a l'expressió *eficàcia simbòlica* per anomenar la sorprenent eficàcia d'una tècnica xamànica empleada pels indígenes cuna per assistir certs casos de parts difícils. "La cura consistiria, per tant, en tornar pensable una situació donada al començament en termes afectius, i fer acceptables per a l'esperit els dolors que el cos es resisteix a tolerar".

Romanos, A.; Chang, M.L.; Valacco, A.P. i Martin, N. (30 d'agost de 2019). *Día de la obstetricia: ser partera hoy en América Latina*. Pàgina 12.

Davis-Floyd, R. (2007). Hija del tiempo: la partera posmoderna (Parte I). *Scielo* 41 (4), 705-710.

Davis-Floyd, R. (2008). Hija del tiempo: la partera posmoderna (Parte II). *Scielo* 42 (1), 168-172.

PER VEURE

Lowthorpe, P. i Payne, J.
(Dirs.) (2012)
Llama a la comadrona
[Sèrie de TV]
Regne Unit,
60 min

Béchar, C.
(2015)
Loba
[Documental]
França,
85 min

Faisal, M.T.
(productor executiu)
(2010)
Atención Primaria/ Control del embarazo
(T1 E9)
Argentina,
28 min

Sèrie que explica la vida de Jenny, una jove infermera que acaba de diplomar-se, i que arriba a l'East End londinenc per tal d'assistir els parts de les dones que resideixen en aquest barri. La protagonista viu en un convent, on les monges la capaciten per convertir-se en llevadora. Basada en les memòries de la infermera Jennifer Worth, la sèrie retrata l'emoció de la vida, el dolor del part i els conflictes familiars del Londres dels anys 50, així com les carències de la comunitat i l'enorme treball que realitza el grup de llevadores.

Aquest film suposa un viatge documental que descriu com es viu el part avui en dia. A partir dels testimonis dels seus pacients i de llevadores amigues seves, Catherine Béchar "osteòpata de professió", ens convida a recórrer Espanya, França, Mèxic i Cuba en un viatge per descobrir com i per què s'ha anat evolucionant cap a un part cada vegada més medicalitzat, amb la professió de llevadora amenaçada.

El programa mostra el treball diari dels equips d'atenció primària de la salut en diferents sales de l'Argentina. Com reben, contenen i solucionen problemes vinculats a un tema mèdic específic. Els seus tractaments i prevencions, les solucions i les qüestions socials que han d'atendre. Concretament, aquest episodi està dedicat als controls als quals assisteixen les dones embarassades en diferents moments del procés d'embaràs.

NOTÍCIES AFIN

AFIN als mitjans de comunicació

Lucas Platero va participar en el Debate sobre el Borrador de la Ley Trans a RNE. Es pot escoltar [en aquest enllaç](#).

Estel Malgosa, investigadora FI vinculada a AFIN, va ser [entrevistada a Catalunya Ràdio](#) per parlar de l'educació sexual de nenes i nens.

Irene Salvo Agoglia ha estat entrevistada al reportatge ["Une Québécoise à la recherche de ses origines"](#) per abordar les adopcions irregulars a Xile.

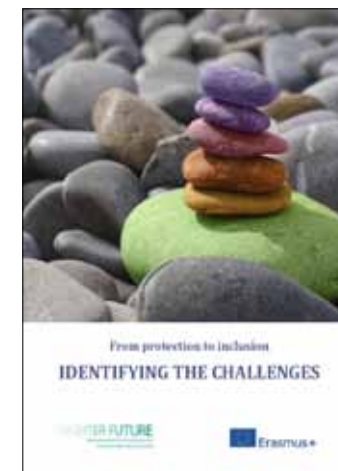
Investigació sobre la placenta artificial

Diana Marre, directora del Grup d'Investigació i Centre AFIN i professora del Departament d'Antropologia Social i Cultural de la Universitat Autònoma de Barcelona, integra el Grup liderat pel Dr. Eduard Gratacós de BCNatal, Hospital Sant Joan de Déu i Hospital Clinic, juntament amb el Dr. Salvador Borrós de l'Institut Químic de Sarrià, la Dra. Alicia Casals del Grup de Sensors i Robòtica de la Universitat Politècnica de Catalunya i de l'Institut de Bioenginyeria de Catalunya, el Dr. Alex Perera del Centre d'Intel·ligència Artificial de la Universitat Politècnica de Catalunya, el Dr. Bart Bijnens del Grup de Computació Translacional y el Dr. Ferran Prados del Laboratori de ciència aplicada de dades del Centre Supercomputacional de Barcelona, per al desenvolupament del programa d'investigació interdisciplinària "Placenta Artificial: desarrollo de un prototipo experimental, evaluación del impacto sobre la programación y el desarrollo fetal y su aplicación clínica", finançat per la Fundació La Caixa amb set milions d'euros, durant cinc anys.

La professora Marre s'encarregarà de la part del projecte dedicada a l'experiència dels i les pacients amb fills i filles prematurs, als aspectes socials i ètics del programa i a la comprensió familiar i social de la placenta artificial i els seus possibles beneficis.

De la protecció a la inclusió

La recerca ha demostrat, repetidament, que tant els nens i nenes que viuen sota la tutela de l'estat com els qui van ser adoptades no sols presenten majors taxes de fracàs i abandó escolar que la població en general, sinó que, a més, el seu benestar emocional sol veure's compromès en els entorns educatius. El projecte Erasmus+ BRIGHTER FUTURE, coordinat per Beatriz San Román i en el qual participen set entitats de quatre països diferents (Espanya, Itàlia, Holanda i Regne Unit), té com a objectiu explorar els processos que involucren aquests nens i nenes a l'escola, amb la finalitat de comprendre millor els principals desafiaments i desenvolupar estratègies per construir entorns escolars més inclusius, tenint en compte els seus diferents orígens, pertinences i relacions clau. En aquest sentit, el mes de gener passat, el projecte va publicar l'informe *De la protecció a la inclusió: Identificant els desafiaments*, la versió en anglès del qual està accessible [al web del projecte](#). A partir del contrast entre els resultats de recerca i les experiències d'associacions de famílies d'acolliment i adoptives, de joves que van estar en règim d'acolliment durant la seva infància i de serveis municipals de protecció de la infància, el document presenta de manera concisa els principals reptes dels centres escolars a l'hora d'incloure els nens i nenes que van viure experiències d'adversitat primerenca. A aquest informe el seguirà en breu un manual per a professionals de l'educació, en el qual es proporcionen elements de reflexió i estratègies específiques per fer de les escoles un lloc segur i acollidor per a totes i tots, amb independència de la seva situació familiar o les seves trajectòries vitals. El manual, que es presentarà en els quatre idiomes del projecte (castellà, holandès, anglès i italià), estarà en breu disponible per a la seva descàrrega al web del projecte. Per estar al corrent dels avenços d'aquest, els suggerim que segueixin els seus perfils socials a [Facebook](#) i/o [Twitter](#).

Lucas Platero, a la Universidad Rey Juan Carlos

Lucas Platero, investigador Juan de la Cierva-Incorporació d'AFIN entre 2019-2021, s'incorporarà com a professor ajudant doctor al Departament de Psicologia de la Universidad Rey Juan Carlos de Madrid. Actualment, Lucas està abordant dues qüestions: les experiències dels pares gestants trans i, d'altra banda, les experiències de les persones LGTBQA+ amb la pandèmia per COVID-19 i les mesures adoptades pels governs en aquest sentit. Lucas seguirà vinculat a AFIN, tant en termes de codireccions de tesis com en el treball en equip sobre els temes que ens reuneixen a l'entorn dels cossos, els gèneres, les sexualitats, les maneres de vehicular els vincles i els afectes entre persones. Li fem arribar els nostres millors desigs en aquesta nova etapa.

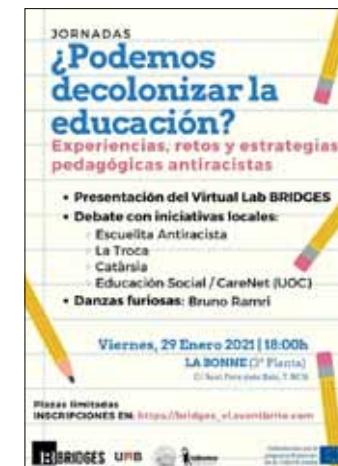
Tornar als orígens

El 18 de febrer Chandra Kala Clemente Martínez va defensar la seva tesi "Volver a los orígenes: relacionalidad y biografía en adopciones transnacionales españolas-nepalés", que va obtenir la qualificació d'excel·lent. A causa de la situació sanitària, la presentació es va realitzar per videoconferència. "Volver a los orígenes" recull quatre anys de treball etnogràfic en el qual s'analitza la cerca d'orígens per part de famílies adoptives espanyoles i famílies d'origen nepaleses, aportant noves dades sobre les percepcions i les experiències de la "tríada adoptiva" en relació als orígens.

Jornada: ¿Podemos descolonizar la educación?

El 29 de gener va tenir lloc l'esdeveniment "¿Podemos descolonizar la educación? Experiencias, retos y estrategias pedagógicas antirracistas". Aquesta jornada s'emmarca en el projecte Bridges "Building Inclusive Societies: Diversifying Knowledge and Tackling Discrimination through Civil Society Participation in Universities". Durant la Jornada, es va presentar públicament el Virtual Lab de BRIDGES; va tenir lloc un interessant debat amb experiències educatives locals com [@escuelita_antirracista](#), [@latrocassants](#), [@catarsiabcn](#) i el grup Carenet/Educación Social, de la [@uocuniversitat](#), entorn dels reptes i estratègies antiracistes que s'activen des de la pedagogia, i es va assistir, també, a les *Danzas Furiosas* de Bruno Ramri.

Amor i desig trans*

Lucas Platero ha coordinat *(H)amor⁶ trans*, un abordatge sobre l'amor i el desig des de perspectives no binàries.

El llibre és una invitació a pensar els afectes i cures en la seva intersecció amb el gènere, la classe social i la raça. Els seus capítols presenten un conjunt de reflexions que reivindiquen el dret a una vida plena per part de persones trans*.

L'impacte de l'austeritat

Diana Marre, directora del Grup d'Investigació i Centre AFIN i professora del Departament d'Antropologia Social i Cultural de la Universitat Autònoma de Barcelona, integra des de l'inici de 2021, juntament amb la Dra. Valentina Cuzzocrea del Departament de Sociologia de la Università degli Studi di Cagliari i set entitats de les regions del Gran Manchester, la província de Barcelona i Sardenya, el projecte d'investigació "Austerity and Altered Life-Courses: Socio-Political Ruptures to Family, Employment and Housing Biographies Across Europe". Liderat per la professora Sarah Marie Hall del Departament de Geografia Humana de la University of Manchester, el projecte analitzarà com han impactat en la vida de la gent jove deu anys de polítiques d'austeritat a Europa, i comptarà namb 1.5 milions de lliures de finançament del UK Research and Innovation Future Leaders Fellowship Programme, durant cinc anys.

L'adopció contemporània

Beatriz San Román ha publicat *Fundamentos y prácticas de la adopción contemporánea*, dins de la col·lecció "Laboratori d'Educació Social" de l'Editorial UOC. El llibre analitza, des d'una perspectiva crítica, els fonaments teòrics que han orientat l'adopció a Espanya, així com les tendències actuals. Entre altres qüestions, examina els principis sobre els quals s'ha sustentat l'adopció a Espanya i en altres llocs del Nord Global, la penetració del discurs de l'abandó a Espanya, les comprensions entorn del concepte "dels orígens" i la inclusió de la figura de l'adopció oberta en la legislació espanyola sobre protecció a la infància.

